

Szociológiai kutatás a vajdasági magyar szórványban a vándorlási folyamatok tükrében

„Az a legélhetőbb város, amelyben az idegen otthon érzi magát”
Italo Calvino

Absztrakt: A szórványban élő vajdasági magyarok helyzetével foglalkozó kutatás időszerűsége vitathatatlan, szükségességét indokolja a vajdasági magyarok számbeli fogyatkozása, változó demográfiai helyzetkép valamint a mind nagyobb méreteket öltő elvándorlás. A szociológiai vizsgálódás a definíciók meghatározásából indul, mindjobban megközelítve a szórvány és a vándorlás fogalmakat – majd a népszámlálási adatok és az esettanulmányok által vizsgálja, keresi az elvándorlás okát is.

1. Fogalmak definiálása

Mi a szórvány?

A szórvány fogalma egyik a legtöbbet használt és kutatott terminusok egyike, s azt a látszatot kelti, hogy jól ismert fogalomról van szó, netalán nincs is újdonság a fogalommal kapcsolatban, amit kutatni lehet. A látszat azonban megtévesztő, hisz a szórvány fogalmával, definíciójával, a jelenséggel való foglalkozás a társadalomkutatók számára az eddigi ismeretek mellett még számos újdonságot tud felfedni. Sokszínűsége abban rejlik, hogy mindegyik kutató a saját tudománya szemszögéből, körülményeihez felfogásához, élettapasztalatához, sok esetben politikai beállítottságából véleményezi és kutatja. Találkozhatunk olyan véleménnyel is, amely tagadja a szórvány kifejezést, mint magyarokat meghatározó kategóriát, azzal az indokkal, hogy azon településeken élő magyarok is a nemzethez tartoznak és nincs szükség még jobban kisebbsíteni a létezésüket. Az ilyen álláspont szorosan kapcsolódik a magyarok identitástudatához, amely alkalmával önmagukat nem mint *magyar nemzet* kisebbséget látják, hanem mint *magyarokat*. Tulajdonképpen, ennek a gyakorlati alkalmazása is tetten érhető olyan példákön, amelyek alátámasztják a *kisebbség* szócska mellőzését. Feltételezhető, hogy abból a

---

* Dr. Tóth-Glemba Klára, Vajdaság Autonóm Tartomány Kormány, Tartományi Felsőoktatási és Tudományügyi Titkárság, tanácsos, Nagybecskerek

félelemből kifolyólag magyarázható e jelenség, hogy a kisebbségi szócska alkalmazása kevesebbet nyújthat nemcsak számbelileg hanem netalán jogok szemszögéből is (Appadurai, 2008:58) az adott népcsoportnak. A legkézenfekvőbb példa erre a Magyar Nemzeti Tanács, mint a vajdasági magyarok országos kisebbségi önkormányzati szerv elnevezésének fordítása szerb nyelvre, amelyben már megjelenik a *nemzeti kisebbségi* szócska¹. Itt húzunk párhuzamot a szórvány és a kisebbség fogalom azonosulásával. A szórvány kifejezést is mint megkülönböztetési kategóriát csak mások alkalmazzák a szórvány felé éppúgy mint a kisebbségi jelzőt. A szórványban élő magyarok, nem identifikálódnak sem a szórvány sem a kisebbségi szócskával. A fogalmak csak akkor jelennek meg, amikor mások identifikálják az ott élőket, általában megkülönböztetés céljából (ilyen pl. a kisebbségi kultúra, kisebbségi jogok, szórványprojekt, szórványtábor stb.).

Figyelembe véve a fenn elmondottakat, a szórvány fogalmát értelmezhetjük politikai megfogalmazásként, mint a *magyar népesség arányának a szerb állam által tervezett kibérbítése* (Mirnics,2003:25), *határon túli magyarság rétegét, amely a többségi nemzetekhez képest településén, mikro-régiójában 30%-nál kisebb arányban él, hátrányos nyelvi-etnikai, vallási helyzetben, és a nemzetesttől elszigetelődve, leépült intézményrendszerrel, folyamatos veszélynek, felszámolódásnak van kitéve* (Gábrity Molnár, 2005:24-25), *kisebbségi csoportok, amelyek a kisebbségi életüket csak korlátozottan, funkcionálisan megcsonkítva tudják megélni, de megmaradásuknak van esélye* (Sebök, 2002:244). Az általam elfogadott fogalom értelmezése szerint, figyelembe véve és elfogadva a fenti meghatározásokat, szórványnak nevezük azokat a csoportokat, amelyek kisebbségi létükből kifolyólag többszörös kisebbségben vannak: kisebbségben az anyaországhoz viszonyítva, kisebbségben a többségi nemzethez viszonyítva, de kisebbségben önmagukhoz viszonyítva is. Ebből az okból kifolyólag jobban ki vannak téve az asszimiláció veszélyének is (Tóth Glemba, 2003:155). Az asszimiláció veszélyének feldolgozása külön kutatási témát igényel, ezért ez a tanulmány most nem foglalkozik vele. Ennek tükrében, a szórványt számbeli meg-

---

¹ A Magyar Nemzeti Tanács szerb fordításban: Nacionalni savet mađarske nacionalne manjine - Mi magyarok, simán csak Magyar Nemzeti Tanácsnak hívjuk és hivatalosan is ezt valljuk. Nem pedig Magyar nemzeti kisebbség nemzeti tanácsa, ahogyan a szerb megfelelője lenne.

határozása és területi szétszórtsága jellemzi. Sorsát pedig a meggyengült intézményrendszer pecsételi meg.

2. Vándorlás /migráció

A történelem során már megfigyelhető volt az emberek vándorlása egyik területről a másikra, s szinte akaratlanul is felvetődik a kérdés a vándorlás okáról: melyek azok a szubjektív vagy objektív tényezők, (okok) amelyek arra készítetik az embereket, hogy földrajzi, szociális, kulturális és politikai területet is váltson (Živković, Šporer, Sekulić, 1995:10-11).

Ami a fogalom meghatározását illetve megfigyelhetjük a szerbiai kutatók és a külföldi kutatók által meghatározott fogalmak közötti különbséget. A szerbiai kutatók szerint vándorlásnak/migrációnak nevezünk minden olyan helyváltoztatást, amely megtörténik független az idő és térbeli változástól (Mimica, Bogdanovic, 2007:326-327) más kutatók szerint a vándorlás/migráció minden lakóhely-változtatás, településhatár átlépése (Andorka, 2002:222). Amikor vándorlásról beszélünk, egyidőben a társadalmi mobilitásról, a migrációról és az emigrációról is beszélhetünk, az értelmezésben megtalálja helyét a vertikális és a horizontális mobilitás, valamint a szociológia felismeri az intergenerációs mobilitást is (u.o.:220).

Több kutató is (mint pl.E.S. Lee /1966/ vagy G.J.Lewis /1982/) rámutatott a „push” és „pull” faktorokra amelyek előidézhetik a migrációt: „push” faktorhoz sorolták az ipar stagnálását, a mezőgazdaság hanyatlását, természeti katasztrófák megjelenését, a gazdasági tényezőket, a magas munkanélküliséget, alacsony béreket, rossz munkakörülményeket és életkörülményeket, a politikai rendszer által kiváltott elégedetlenséget és a rossz szociális körülményeket; a „pull” faktorokhoz pedig a jobb gazdasági helyzetet, magasabb bérezést, magasabb életszínvonalat, valamint továbbképzési lehetőséget, új technológiai eszközökkel való munkavégzést, jobb munkakörnyezetet, lakhatási és iskolai környezet minőségét, politikai viszonyok stabilitását, de nem utolsó sorban, hozánk kedves és közel álló személy által kiépített hálózat vonzóerejét a környezetre (Živković, Šporer, Sekulić, 1995:11-13).

Ennek függvényében, mindegyik vándorlás alapja az emberek mozgolódása, lakóhely cseréje, de nem hanyagolható el az ezzel járó őslakosok és a bevándorlók közötti kapcsolat megteremtése is. A mozgolódás két oldalról vizsgálható meg: a bevándorlók alkalmazkodása az

új környezethez, az új közösséghez valamint a befogadó ország, az őshonos nép elfogadó készsége az új jövevények iránt.

Megkülönböztethetünk gazdasági és nem gazdasági migrációt, valamint önkéntes vagy erőszakos/kényszerített migrációt, időszerűsége szerint lehet ideiglenes és szezonális, a szervezett/csoportos vagy szervezetlen/magányos vándorlást, az utóbbi években pedig mind jobban jelen van a tanulók (általában középiskolai tanulmányok megkezdése) és egyetemisták migrációja, amelyet tanulási migráció név alatt ismerünk fel.

A vándorlást, a migrációt meghatározhatjuk úgy is mint az adott közösség reakciója a társadalom gazdasági, szociális, kulturális és politikai körülményeire, amely egy meghatározott időben és térben zajlik, beláthatatlan következményekkel. Legelső és legjobban szembevetendő a demográfiai következmény, amely a természetes szaporulat negatív tendenciáját és az állandó fogyatkozás révén jut kifejezésre.

3. Demográfiai adatok, összehasonlítások

3.1. Kutatási nehézségek

Még mielőtt rátérnénk a demográfiai mutatók elemzésére, szükség mutatkozik azoknak a körülményeknek, nehézségeknek az ismertetése, amellyel a kutató szembe találja magát, amikor ilyen témával foglalkozik. A tanulmány tárgya a két legutolsó összeírási évet, a 2002-es és a 2011-es évet elemzi és hasonlítja össze a magyarok (mint nemzeti kisebbségek) és a szórványban élő magyarok szempontjából. A 2002-es népszámlálási adatokat regionális, községi és települési leosztásban is megtalálhatjuk a Statisztikai Hivatal közlönyében. A 2011-es népszámlálási adatok késtek egy évet és csak 2012-ben láttak napvilágot. A statisztikai közlönyben csak a régió és községek lebontása található. Ennek ellenére, sikerült a 2011-es adatok táblázatában a szórványtelepüléseken élő magyarok számát beilleszteni. A számok melletti csillag (*) azt jelöli, hogy az adat nem hivatalos úton került a birtokomba. Körülményes úton, de mégis sikerült személyes közbenjárásommal a Hivataltól olyan értesítés kapni, amelyet felhasználhattam a táblázatba,² annak ellenére,

---

² A * /csillaggal/ jelölt adatokat 2017. november 23-án szereztem be a Statisztikai Hivatal „Одељење за дисеминацију и односе са јавношћу, Dissemination and Public Relations Division” osztályától, hivatalosan még nem jelent meg.

hogy nyilvánosan nem tették közre. A Hivatal értelmezése szerint ezek az adatok a *disszemináció és érzékeny, személyes* kategóriába tartoznak, amely okból kifolyólag rejtett adatként kezelendő.³

A tanulmány nem tér ki az őslakos magyarok lélekszámának és betelepülők számának megkülönböztetésére. A 1990-es évek délszláv háborúja jelentősen hozzájárult a térség etnikai struktúrájához, amelyhez az is kapcsolódott, hogy az itt élő kisebbségek elhagyták az országot (Gábrity Molnár, 2011:35) és más országokban, keresték a boldogulásukat.

A 2017-es év nem a népszámlálás éve volt. Ettől eltekintve a táblázatban megjelenik ez a lehetőség is, amelyből kifolyólag, egynéhány településről megbízható adatok kerültek birtokomba. Annak ellenére, hogy ezek az adatok csak becslések, mégis megközelítik a lehető legpontosabb adatokat, mivel olyan szórványmagyar emberektől származnak, akik maguk is nap mint nap szembesülnek az elvándorlással.

3.2. Demográfiai adatok

A tanulmány azokra a vajdasági régiókra, körzetekre összpontosít, amelyben a népszámlálási adatok szerint a magyar lakosság száma nem haladja meg a 30 %-ot, az összlakosság számához viszonyítva, miután a szórványfogalom meghatározásakor ezt a számadatot vettük figyelembe. Az ettől nagyobb százalékarány már nem tartozik a szórványkörzetek közé.

Az alábbi táblázat a magyarok számbeliségét és százalékarányát mutatja be a Vajdaság Autonóm Tartományban, az 1948-2011-es népszámlálás adatai szerint:

összeírás éve	összlakosság száma	magyarok száma	magyarok %
1948	1 663 212	428 932	25,79 %
1953	1 712 619	435 345	25,58 %
1961	1 854 956	442 561	23,86 %
1971	1 952 533	423 866	21,71%
1981	2 034 722	385 356	18,94 %

³ Ezt a magyarázatot nem kézzelfogható, értelmetlen magyarázatnak tekintem. Miért tartozik a szerbiai lakosság nemzeti összetételének településekre való lebontása az érzékenyen kezelhető adatok közé?

1991	2 013 889	339 491	16,86 %
2002	2 031 992	296 300	14,58 %
2011	1 931 809	251 136	13,00 %

1. sz. táblázat: A vajdasági magyarok száma és aránya az összlakossághoz viszonyítva.⁴

A fenti ábrán észrevehető a vajdasági magyarok számának folyamatos csökkenése, amely az 1948-as összeírásnál 25,79% -ot tett ki az összlakosság arányához viszonyítva, majd 1953-ban 25,58 %, 1961-ben 23,86 %, 1971-ben 21,71%, 1981-ben 18,94 %, 1991-ben 16,86 %, 2002-ben 14,58 %, a 2011-es évben 13,00 % - ra csökkent.

Az 1948-as népszámlálás időpontjában élt magyar népesség még képes volt ön maga reprodukciójára, míg a csökkenő létszám arra utal, hogy pl. az 1991-es összeírásnál már 110-120 év alatt lenne képes önmagát reprodukálni (Mirnics: 1998:59).

A következő táblázat már a Vajdaság és a régiók népességét mutatja a 2011-es népszámlálás adatai szerint, a magyarok számát és százalékarányát a többségi nemzethez viszonyítva:

2011.év	összesen	magyarok száma	magyarok %
Vajdaság	1 931 809	251 136	13,00%
Nyugat-Bácska	188 087	17 576	9,34%
Észak-Bácska	186 906	76 262	40,80%
Dél-Bácska	615 371	47 850	7,78%
Észak-Bánát	147 770	68 915	46,64%
Dél-Bánát	293 730	13 194	4,49%
Közép-Bánát	187 667	23 550	12,55%
Szerémség	312 278	3 789	1,21%

2. sz. táblázat: Vajdasági régió népessége 2011-es évi népszámlálás adatai szerint – a magyarok száma és aránya a többségi nemzethez viszonyítva

A táblázatból azt látjuk, hogy a 2011-es népszámlálás szerint Vajdaság lakossága mintegy 13,00% tesz ki, a lakosság számához viszonyítva. Nyugat-Bácska régióban a magyarok százaléka a lakosok számához viszonyítva 9,34%-ot, Észak-Bácska régióban 40,80%-ot, Dél-Bácska 7,78%-ot, Észak-Bánát 46,64%-ot, Dél-Bánát 4,49%-ot, Közép-

⁴ Forrás: Köztársasági Statisztikai Hivatal közleménye.

Bánát 12,55%-ot és Szerémség régióban a magyarok százalékaránya az összes lakóshoz viszonyítva 1,21%-ot tesz ki.

Az észak-bácskai régióban a lakosság 40,80 %-ot, az észak-bánati régióban pedig 46,64%-ot tesz ki (a táblázat két sötétített oszlopa). Az általam is elfogadott definíció szerint, mivel ebben a két régióban a lakosság százaléka több mint 30%, ezért ezek a területek, nem képezik a tanulmány tárgyát. A továbbiakban a szórványrégiókra Nyugat-Bácska, Dél-Bácska, Dél-Bánát, Közép-Bánát és Szerémségre, valamint a szórványfalvakra és településekre, fogok összpontosítani és az erre vonatkozó adatok kerülnek bemutatásra. A tanulmány azokat a településeket mutatja be, amelyekben a magyarok száma a 2002-es népszámlálás szerint nagyobb mint 50 lélekszám. Az ettől kisebb lélekszámú településeket nem vettem figyelembe.

4. Vajdasági szórványrégiók, a magyarok lakta községek és települések

	2002. magyarok összesen	2002. a többségi nemzethez viszonyítva %	2011. magyarok összesen	2011. többségi nemzethez viszonyítva %	önmagukhoz. viszonyítva a két összeírás között (2002-2011)	fogyatkozása / növekedése a két összeírás között (2002-2011) %	2017. becslések: magyarok összesen
Apatin község	3 785	11,54%	3102	10,72%	-683	18,04%	?
Apatin város	848	4,38%	732*	4,20%	-116	13,67%	?
Bácskertes	1857	78,82%	1543* ⁵	79,05% *	-314	16,90%	720-750
Szilágyi	792	58,06%	603*	49,46% *	-189	23,86%	?
Szond	267	5,34%	211*	4,87%	-56	20,97%	?
Kúla község	4 082	8,44%	3 412	7,92%	-670	16,41%	?
Vepröd	280	11,89%	217*	11,71%	-63	22,50%	?
Kúla város	2738	14,18%	2310*	12,93%	-428	15,63%	?

⁵ A * /csillaggal/ jelölt adatokat 2017. november 23-án szereztem be a Statisztikai Hivatal „Одељење за дисеминацију и односе са јавношћу, Dissemination and Public Relations Division” osztályától, hivatalosan még nem jelent meg.

Bács-keresztúr	73	1,40%	102*	2,22%	+29	39,72%	?
Szivác	425	4,72%	355*	4,50%	-70	16,47 %	?
Cservenka város	493	4,85%	371*	4,12%	-122	24,75%	?
Hódság község	1 572	4,42%	1 188	3,94%	-384	24,42 %	?
Gombos	1154	54,43%	853*	48,91%	-301	26,08%	?
Hódság város	304	3,06%	229*	2,59%	-75	24,67%	?
Zombor község	12 386	12,73%	9 874	11,49%	-2512	20,28%	?
Sári	124	5,70%	118*	6,66%	-6	4,83%	?
Monostor-szeg	211	5,38%	145*	4,16%	-66	31,28%	?
Bezdán	2983	56,68%	2522*	54,55% *	-461	15,45%	1680
Doroszló	952	52,02%	719*	48,03%	-233	24,47%	?
Regőce	217	8,37%	177*	8,8%	-40	18,43%	?
Nemesmilitics	1455	45,91%	1135*	41,33%	-320	21,99%	?
Zombor város	3743	7,27%	2851*	5,98%	-892	23,83%	?
Órszállás	363	7,55%	304*	7,62%	-59	16,25%	?
Bácsgyula-falva	1508	72,36%	1231*	71,56%	-277	18,36%	?
Csonoplya	668	15,32%	525*	15,32%	-143	21,40%	?
Bács község	992	6,10%	958	6,65%	-34	3,42%	?
Bács város	418	6,86%	399*	7,39%	-19	4,54%	?
Bogyán	50	4,49%	59*	6,20%	+9	18,00%	?
Vajszka	341	10,76%	294*	10,37%	-47	13,78%	?
Palona	145	10,42%	175*	15,19%	+30	20,68%	?
Palánka község	1490	2,44%	1356	2,44%	-134	8,99%	?
Palánka város	1160	3,93%	1003*	3,55%	-157	13,53%	?
Béla-major	53	5,23%	36*	4,87%	-17	32,07%	?
Bácsspét-róc község	85	0,58 %	74	0,55%	-11	12,94%	?
Belcsény község	288	1,79 %	295	1,87%	+7	2,43%	?
Belcsény város	182	2,25%	190*	2,42%	+12	6,59%	?
Cserög	52	1,84%	58*	1,07%	+6	11,53%	?
Óbecse község	20018	48,84	17 309	46,34%	-2689	13,43%	?
Földvár	2519	46,26%	2102*	41,13%	-417	16,55%	?
Péterréve	5175	70,71%	4358*	68,62%	-817	15,78%	?

Óbecse város	11725	45,49%	10323*	43,20%	-1402	11,957%	?
Isten-földje	571	51,07%	504*	55,44%	-67	11,73%	?
Verbász község	2885	6,29%	2464	5,85%	-421	14,59%	?
Verbász város	2003	7,73%	1690*	7,00%	-313	15,62%	?
Ókér	306	7,02%	262*	6,67%	-44	14,38%	?
Kucora	352	7,55%	305*	7,01%	-47	13,35%	?
Torzsa	161	4,79%	148*	5,05%	-13	8,07%	?
Zsablya község	305	1,11%	271	1,04%	-34	11,15%	?
Boldog-asszonyfalva	84	2,16%	83*	2,23%	-1	1,19%	?
Zsablya város	85	0,88%	72*	0,78%	-13	15,29%	?
Csúrog	90	1,01%	66*	0,80%	-24	26,66%	?
Újvidék község	15687	5,24%	13272	3,88%	-2415	15,39%	?
Begecs	61	1,83%	73*	2,19%	+12	19,67%	?
Tiszakálmánfalva	1204	31,47%	1070*	29,27%	-134	11,13%	?
Veternik	473	2,54%	376*	2,15%	-97	20,50%	?
Káty	456	4,08%	408*	3,47%	-48	10,53%	?
Kiszács	52	0,95%	69*	1,35%	+17	32,69%	?
Kabol	140	2,50%	163*	3,01%	+23	16,42%	?
Újvidék város	11538	6,03%	9480*	4,09%	-2058	17,84%	?
Piros	747	13,04%	698*	10,47%	-49	6,55%	?
Futak város	279	1,50%	255*	1,36%	-24	8,60%	?
Pétervárad község	/ ⁶	/	635*	1,87%	/	/	?
Pétervárad város	396	2,83%	326*	2,20%	-70	17,67%	?
Kamenci város	256	2,28%	262*	2,13%	+6	2,34%	?
Szenttamás község	3920	21,95%	3387	20,75%	-533	13,59%	?
Nádálja	163	7,40%	120*	5,97%	-43	26,38%	?
Szenttamás város	3715	28,37%	3220*	26,81%	-495	13,32%	?
Karlóca köz-	215	2,43%	182	2,08%	-33	15,35%	?

⁶ 2002-es összeírás szerint Pétervárad csak városként volt jegyezve, a 2011-es összeírás már községként jegyzi.

ség/város							
Temerin község	8341	29,50%	7460	26,37%	-881	10,56%	?
Szőreg	111	3,68%	102*	3,47%	-9	8,10%	?
Temerin város	8187	42,60%	7318*	37,22%	-869	10,61%	?
Titel község	902	5,29	822	5,22%	-80	8,86%	?
Sajkáslak	240	19,12%	210*	18,85%	-30	12,50%	?
Titel város	582	9,87%	537*	10,14%	-45	7,73%	?
Begaszentgyörgy község	4 017	19,69%	3371	20,01%	-646	16,08%	?
Udvarnok	509	40,30%	426	38,90%	-83	16,30%	?
Begaszentgyörgy város	70	2,15%	58*	1,99%	-12	17,14%	?
Szerbittabé	255	10,60%	219*	11,12%	-36	14,11%	?
Magyarittabé	1077	81,90%	932*	81,25%	-145	13,46%	850
Torák	89	3,12%	60*	2,61%	-29	32,58%	?
Tamásfalva	406	53,21%	287*	53,44%	-119	29,31%	250
Torda	1533	86,56%	1323*	90,49%	-210	13,69%	650-700
Nagybecskerek község	14 211	10,76%	12 350	10,01%	-1861	13,09%	?
Aradac	94	2,71%	94	2,81%	0	0	?
Erzsébetlak	488	33,04%	465*	34,65%*	-23	4,71%	?
Botos	52	2,42%	52*	2,79%	0	0	/
Elemér	93	1,98%	68*	1,56%	-25	26,88%	?
Écska	196	4,34%	183*	4,57% ⁷	-13	6,63%	?
Nagybecskerek város	11605	14,54%	10000*	13,07%	-1605	13,83%	?
Lukácsfalva	404	67,55%	330*	66,26%*	-74	18,31%	200
Melence	65	0,96%	56*	0,93%	-9	13,84%	?
Szentmihály	944	94,02%	854*	90,08%	-90	9,53%	850
Perlez	62	1,62%	46*	1,35%	-16	25,80%	?
Magyar-	2 369	18,65%	1819	17,70 %	-550	23,21%	?

⁷ Növekszik a százalék abból az okból kifolyólag, hogy az összlakosság száma is csökkent.

csernye község							
Magyar-csernye	1574	84,57%	1236*	81,90%	-338	21,47%	?
Szerb-csernye	163	3,71%	113*	3,06%	-50	30,67%	?
Tóba	581	84,08%	428*	82,62%*	-153	26,33%	380-400
Törökbecse község	5177	19,23%	4319	18,05%	-858	16,57%	?
Bocsár	215	11,34%	135*	9,07%	-80	37,20%	?
Kumán	127	3,32%	106*	3,22%	-21	16,53%	?
Törökbecse város	3849	26,63%	3210*	24,44%	-639	16,60%	?
Beodra	986	14,57%	868*	14,41%	-118	11,96%	?
Torontálszecsány község	2068	12,62%	1691*	12,74%	-377	18,23%	?
Bóka	482	27,79%	336*	23,79%	-146	30,29%	?
Káptalan	80	85,10%	53*	84,12%	-27	33,75%	?
Árkod	158	8,69%	103*	6,84%	-55	34,81%	?
Módos	251	8,41%	288*	12,13%	+37	14,74%	?
Kanak	371	37,25%	258*	33,20%	-113	30,45%	?
Nezsény	488	35,59%	446*	35,50%	-42	8,60%	?
Szárcsa	58	3,33%	68*	4,60%	+10	17,24%	/
Surján	140	42,42%	99*	39,13%	-41	29,28%	/
Alibunar község	309	1,35%	227	1,12%	-82	26,53%	?
Alibunár város	61	1,77%	58*	1,92%	-3	4,91%	/
Károlyfalva	103	1,76%	63*	1,23%	-40	38,83%	/
Kevedobra	81	6,02%	49*	4,55%	-32	39,50%	/
Fehértemplom község	459	2,25%	425	2,44%	-34	7,40%	?
Fehértemplom város	180	1,69%	169*	1,86%	-11	6,11%	12
Udvarszállás	200	88,49%	167*	83,91%	-33	16,5%	120-135
Versec község	2619	4,81%	2263	4,35%	-356	13,59%	?
Vercsesvát	67	26,8%	56	23,52%	-11	16,41%	?
Nagy-szered	99	7,38%	117*	9,21%	+8	8,08%	?
Temesvajkóc	182	15,44%	170*	14,80%	-12	6,59%	?
Versec város	1800	4,91%	1517*	4,20%	-283	15,72%	?
Temes-paulis	58	2,59%	63*	2,87%	+5	8,62%	/

Fejértelep	241	64,09%	197*	59,15%	-44	18,25%	?
Antalfalva község	2935	10,52%	2522	9,97%	-413	14,07%	?
Torontál-vásárhely	2836	53,25%	2424*	49,33%	-412	14,52%	1836
Kevevéra község	3408	9,26 %	3001	8,89%	-407	11,94%	?
Gálya	120	3,63%	115*	3,92%	-5	4,16%	?
Kevevéra város	786	5,51%	700*	5,17%	-86	10,94%	?
Homokos	51	1,62%	49*	1,82%	-2	3,92%	?
Székely-keve	2232	86,71%	1972*	83,77%	-260	11,64%	?
Emánuel-telep	62	34,4%	38*	23,60%	-24	38,70%	?
Opáva község	58	0,52%	54	0,52%	-4	6,89%	?
Pancsova község	4037	3,17%	3422	2,77%	-615	15,23%	?
Sándorfalva	452	39,96%	360*	34,18%	-92	20,35%	?
Omlód	61	0,93%	76*	1,20%	+15	24,59%	/
Pancsova város	3279	4,25%	2770*	3,63%	-509	15,52%	?
Tárcsó	111	1,45%	82	1,09%	-29	26,12%	?
Zichyfalva község	1619	12,10%	1280	11,29%	-339	20,93%	?
Györgyháza	169	12,29%	136*	11,74%	-33	19,52%	?
Ürményháza	714	69,11%	557*	61,54%	-157	21,99%	?
Nagy-margita	100	9,55%	85*	9,19%	-15	15,00%	?
Zichyfalva város	243	5,69%	213*	5,56%	-30	12,34%	?
Óléc	156	14,25%	94*	9,76%	-62	39,74%	?
Hajdúcsica	159	11,56%	116*	10,08%	-43	27,04%	?
Indjia község	962	1,93/%	829*	1,75%	-133	13,82	?
Beska	137	2,19%	125*	2,16%	-12	8,76	?
Indjia város	219	0,83%	188*	2,16%	-31	14,15%	?
Maradék	552	24,02%	455*	21,71%	-97	17,57%	450
Ürög község	816	6,61%	762*	7,01%	-54	6,62%	?
Ürög város	360	7,43%	347*	7,85%	-13	3,61%	?
Satrinca	253	63,40%	245*	65,68%	-8	3,16%	?
Ruma község	1306	2,18%	1171*	2,15%	-135	10,18%	?
Nyékincsa	264	11,91%	213*	11,78%	-51	19,31%	?
Vogány	76	4,70%	60*	3,98%	-16	21,05%	?

Platics	174	6,30%	152*	6,21%	-22	12,64%	?
Ruma város	362	1,12%	333*	1,10%	-29	8,01%	?
Herkóca	310	9,04%	297*	9,78%	-13	4,19%	?
Mitrovi-ca község	739	0,86%	696*	0,87%	-43	5,81%	?
Latyarak	148	1,35%	138*	1,29%	-10	6,75%	?
Mitrovica város	524	1,34%	470	1,24%	-54	10,30%	?
Ópazova község	130	0,19%	131*	0,19%	+1	0,77%	?
Síd község	262	0,67%	179*	0,52%	-83	31,68%	?
Erdővég	95	2,86%	72	2,63 %	-23	24,21%	?

3 sz. táblázat: Magyarok száma és százalékaránya a Vajdaság szórványrégióiban és településein a 2002-es és a 2011-es összeírás szerint.

A 3 sz. táblázat a 2002-es és a 2011-es népszámlálás adatait mutatja, a magyarok számát és százalékarányát a többségi nemzethez viszonyítva. Megjegyzem, hogy a 2002-es népszámlálás adataiból azokat a településeket vettem figyelembe, amelyekben a magyarok lélekszáma több mint 50 fő. Az ettől kisebb közösségek ez esetben kimaradtak a tanulmányból. A táblázatban megtaláljuk a 2017-es évi kimutatást, amely csak részleges becslésekre hagyatkozhat, s amely területekről az esettanulmány alanyai is származnak. A kérdőjelek sokasága indokolja a kutatás szükségességét és folytonosságát, hogy a lehető legpontosabb adatokkal tudjunk rendelkezni a szórványmagyarok lélekszámát illetően.

Megfigyelhető, szinte az állandó negatív előjelű magyarok száma, néhány település kivételével. A 2011-es népszámlálás adatai szerint a következők települések gyarapodtak: Keresztúr 29 magyarral gyarapodott, Bogyán 9 magyarral, Palona 30 magyar lakóssal, Belcsény város 12 magyarral, Cserög 6 magyarral, Begecs 12-vel, Kiszács 17-tel, Kabol 23-al, Kamenica 6-tal, Módos 37-tel, Szárca 10-el, Nagyszered 8-al, Temespaulis 5-tel, Omlód 15-tel, Ópázova pedig 1 magyar lakóssal gyarapodott. Annak ellenére, hogy itt növekedést tapasztalunk, mégis kevésnek bizonyulnak az összkép pozitív kialakulásához. A 2017-es becslések a következő településekre vonatkoznak: Bácskertes, Bezdán, Magyarittabé, Torda, Tamásfalva, Lukácsfalva, Szentmihály, Tóba, Fehértemplom, Udvarszállás, Torontálvásárhely és Maradék.

5. „Szedem a sátorfámat” – a kutatás és az esettanulmány menete

A vándorlás a mindennapi életünk részévé vált. Nap mint nap szembesülünk az állandó fogyatkozásunkkal, vándorol a többségi nem-

zet is⁸ az országból, vándorolnak a magyarok a tömbből is, azonban a szórványban intenzívebben érezteti a hatását. Míg Szerbia más területeiről szervezeten, autóbusszokkal történik a kivándorlás hetente pár alkalommal, addig a szórványból magányos (néha családos de az is egyéni szervezésben) vándorlásról beszélhetünk. Az esemény érzékenyen érinti, nemcsak az útra készülőt, hanem a családtagjait is, barátait, ismerőseit, de még a szomszédjait is. Ez ihlette meg a tanulmány elkészítését is, a jelenség még tüzetesebb átvilágítását, de nem utolsó sorban az okfejtés szükségességét, mi készítette a megkérdezett alanyokat⁹ a szülőföld elhagyására, melyek azok az okok, amelyek kihatottak a vándorlási kedv megjelenésére, és vajon kétirányú-e ez az út amelyen elindultak?

Tekintettel arra, hogy a vizsgált minta nem reprezentatív, a pontos adatok hiányában, szinte lehetetlen meghatározni a kivándorolt személyek számát és ugyanazokat lekérdezni. Ezért a különböző módszerek alkalmazásával, a teljesség igénye nélkül, személyes ismerősök, ismerősök jó barátai, a világháló és a közösségi háló adta lehetőségek teljes mértékű kihasználásával, sikerült a tanulmányban összesített álláspontokat meghozni.

---

⁸ A Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) Titkársága által közölt becslések szerint Szerbiában szédületes méreteket ölt a kivándorlás Szerbia a 31. aközött az 50 ország között, amelyekben a legnagyobb fokú a kivándorlás. Nincsenek precíz adatok arról, hány szerbiai polgár él és dolgozik jelenleg külföldön, sem arról, hány ember keres évente az államhatáron kívül munkát, a hazai statisztika szerint azonban, mely a legutóbbi, 2011-es évi népszámlálásra alapoz, 313.411 szerbiai polgár tartózkodik az országon kívül. Az OECD adatai alapján, melyeket főleg a gazdasági migránsokat fogadó országok nyilvántartásaira alapoz, 598.200 kivándorolt személyről beszélhetünk, s csak az említett országok és a 15 évesnél idősebb korosztály esetében. Az OECD Titkársága szerint 2005 és 2014 között a Szerbiából az OECD tagállamaiba költöző személyek éves átlaga 31 ezer fő volt. 2014-ben 57 ezer személy emigrált, 2015-ben pedig ez a szám elérte a hatvan ezret. Arról nincsenek adatok, hogy hányan tértek vissza Szerbiába. A közelmúltban végzett kutatások azt mutatják, hogy a szerbiai fiatalok kivándorlási szándéka igen hangsúlyos: az ehhez a kategóriához tartozó megkérdezettek kétharmada szeretne elköltözni az országból. A fiatalok 81,9 százaléka esetében teljes mértékben gazdasági motiváció húzódik meg a kivándorlás hátterében. Többek között jobb életszínvonalat, könnyebb munkapiaci elhelyezkedést, jobb oktatást szeretnének, valamint kedvezőbb feltételeket saját vállalkozás indításához. A megkérdezettek közel egynegyede számára az Európai Unió tagállamai, főleg Németország és Ausztria a legvonzóbb célpontok, a tengerentúli államok közül pedig az USA és Kanada.⁸ Forrás: Szerbiában szédületes méreteket ölt a kivándorlás. <https://www.vajma.info/cikk/tukor/7376/forras>: Danas napilap)

⁹ Lásd a 3.sz. táblázatot, a 2017-es évi kimutatást, amely a részleges becslésekre hagyatkozik, s amely területekről az esettanulmány alanyai is származnak.

Emberi sorsokat, családok történetek közös nevezőjét igyekeztem megtalálni és közelebb hozni a kutatás témájához. A kivándoroltak java része, már régóta fontolgatta családja körében az elvándorlást, sokáig tervezgették mire nekivágtak. Majd esélyek, lehetőségek után kutatva, mind több és több információt gyűjtöttek, mind több kapcsolatokat találtak leginkább azok az ismerősök révén, akik már külföldön vannak. Útnak indultak, letelepedtek, majd dolgozni kezdtek. Időközben igyekeztek beilleszkedni a társadalomba. Lassan elsajátították a választott haza nyelvét (ha még nem tudták) életritmusát, kultúráját, szokásait. Ha családosa apa indult útnak, egy bizonyos idő elteltével maga után vonta a feleségét, gyermekeit. Ha pedig a szülő, nyugdíjas korára választotta ezt a megoldást, akkor igyekezett nagyon gyorsan „helyet csinálni” gyermekeinek, hogy minél előbb egyesüljön a család. Ha magányos fiatalok vágtak neki, szinte a sorrend ugyanez, azzal a különbséggel, hogy az itthon marad családból a testvér vagy a partnere vándorol utána. Legközelebb már csak vendégségbe jönnek haza.

A vajdasági szórványmagyarság vándorlási magatartásmodellje intenzív mozgást mutat. Annak ellenére, hogy a migráció, a vándorlás szinte állandó jelenség az emberi társadalmakban, a szórványban lezajló 21. századi elvándorlás veszélyes attitűdöket produkál. Míg a múlt század szórványvándorlása, az 1960-as, az 1970-es években a fiatalabb korosztályát érintette, leginkább a családapát, aki „fogta a sátorfáját” és nekivágott a nagyvilágnak, megélhetési lehetőség után, havi szinten juttatta haza fizetésének egy részét, amelyet az itthon maradt családi fészekbe fektettek be, amelyben majd nyugdíjas korukat élhették. Ez azt jelentette, hogy az elvándorlást nem állandó letelepedéssel választották, inkább vendégmunkás státusz volt rájuk jellemző. A tengerre túlra mint pl. Ausztrália vagy Kanada már letelepedési szándékkal vándoroltak és nem tervezték a hazajövetelt. Az új vándorlási jelenségben nem ismerhető fel a vendégmunkás fogalom. Fiatalt és időset egyaránt érint. Megcélozva az európai államokat, leggyakrabban Németországot, majd Ausztriát, ritkább esetekben Svédországot, de az anyaország, Magyarország is jelentős húzóerővel hat. Az új vándorlási magatartásmód veszélyesebb, mert az idősebb korosztály is bekapcsolódott, sok esetben ők vágnak neki a világnak úgymond „helyet csinálni gyermekeiknek, unokáiknak”. A „helycsinálás” nagyon gyorsan beválik, már a következő évben, a nagyszülők után a fiatalok, sokszor fiatal családok, kisgyermekekkel is elmennek. Visszaköltözésükről, visszatérésükről szó sem esik. A kivándorolt fiatalok pedig itthon még esélyt sem kaptak, hogy lakhatósági

körülményt biztosítsanak önmaguknak és családjuknak, vagy netalán családalapításba gondolkodjanak. Ezért elmarad a szülőföldön szerzett ingatlanba való befektetés. A tanulási migráció, amely leginkább Magyarország fele irányul, olyan alkalmat ad a kivándorolt fiatalnak, amellyel tanulási vágyának és érvényesülésének, megbecsülésének ad teret, majd a munkavállalás is elérhetőbb lesz a célországban.

A szórványmagyarág vándorlása láncreakcióként van jelen a társadalmunkban. Fiatalok egymást segítve, vándorolnak, testvér a testvért, barát a barátot húzza maga után, és már az új országban tömörülnek egy baráti körbe újra¹⁰.

A migrációval felborul a közösség élete, amely elsősorban a családokat érinti. Ha fiatal családokról van szó, akkor átszerveződésre kényszerülnek, állandó rettegés áll fenn a családban az elvándorolt családtagért, az itthon maradottak a mindennapi dolgokat is nehezebben tudják elvégezni és kényszerhelyzetbe kerülnek, segítségre szorulnak, szülők, nagyszülők támogatására. Lassan visszaszorul az önállóságuk, amelyet a családalapítással értek el. A nyomás, amelyet a családok, a mikroközösségek megélnék csak akkor enyhül, ha család egyesítés céljából az itthon maradt családtagok is kivándorolnak. Ilyenkor már tudni lehet, hogy soha többet nem jönnek vissza.

Annak ellenére, hogy a megkérdezett alanyok java része, az anyagi biztonságot helyezte előtérbe, megjelent még a kivándorlás erkölcsi oka is. Ide tartozik a nem megbecsült munkaerő, amely az alacsony bérezésben, a magas rezsikben mutatkozik meg. A fiatal magasan szakképzett kivándorolt munkaerő esélytelennek ítéli az itteni helyzetet, ami a munkavállalást, majd az előrehaladását és a nagyobb bérezési lehetőséget jelentené. Az alanyok elégedetlenségüket fejtették ki a rendszerrel, amely alatt az egészségügyi, igazságügyi, belügyi, szociális és oktatási rendszert értelmelték. A falvakból való elvándorlás okaként a rendezetlen életkörülményt (a szenny- és ivóvíz-hálózat, köves út hiánya, rendezetlen áramszolgáltatás, egészségügyi ambulanciák / gyógyszerár, fogorvos és általános orvos / hiányát stb.) jelölték meg. A szórványból külföldre elvándorolt 50 éven felüliek között akadnak olyanok is, akik életükben első munkahelyüket kapták meg a választott hazában.

---

¹⁰ Ez a jelenség sem ismeretlen, hisz az 1960-a évi tengeren túli kivándoroltak, településüket a nép nyelvén, Kismuzslya településnek becézték, ahol a legtöbb muzslyai kivándorolt él (Muzslya-Nagybecskerek város egyik helyi közössége, amely 1961-ben még önálló jogi státussal rendelkezett, önálló falu volt)

6. Zárszó helyet, megoldások?

Mindebből kifolyólag felvetődik a kérdés, a megállítható-e, lelassítható esetleg visszafordítható jelenség- e szórványmagyarság vándorlása? Ahhoz, hogy válaszolni tudjunk, szükség van olyan intézményesített hálózatra¹¹ amely segítségével pontos adatokat kapnánk a lakosság létszámáról, amelyből pontosabb elvándorlási számokat tudnánk lekövetkeztetni. Megbízhatóbb adatokat kapnánk, ha a népszámláskor nemcsak a születési hely, de a korábbi lakhely is megjelölhető lenne (Andorka, 2002:233). Az intézményesített hálózat, amely lehetne migrációs hivatal, vagy bármilyen más néven futó demográfiai intézmény, megfelelő szakemberekkel és kutatókkal nyomon követhetné a vándorlási kedvet és alkalom adtán megoldási illetve akciós terveket tudna beindítani. Ezzel a módszerrel, ha nem is tudnák a jelenséget megállítani, de tisztább képet tudnánk kapni az elvándoroltak számáról. Mindez egy átlátható népese-
dési akcióterv keretén belül, gazdasági, jogi és politikai eszközzel sürgősen javítani tudna az életminőségen és az életkörülményeken, de nem utolsó sorban kihatna az értékrendszer átértékelődésére is.

Megoldások egyikeként felvetődik a táblázatban megjelent pozitív példa is, olyan falvak esetében, amelyekben annak ellenére, hogy azon a településen csökkent a magyarok száma, mégis megnyílhattak a magyar tannyelvű osztályok.¹² A tapasztalat azt bizonyítja, hogy a szórványmagyar települések létfontosságú kérdése a pozitív megkülönböztetés, a magyar oktatási és kulturális intézmények megmaradása¹³, az identitástudat elemeiben erős programok Vajdaság-szerte, anyaországi

---

¹¹ Annak ellenére, hogy törvény szabályozza az állandó vagy ideiglenes lakóhely bejelentését, nem követhető nyomon mikor, kik, hogyan és hányan hagyják el az országot. Zakon o prebivalištu u boravištu građana ("Sl. glasnik RS", br. 87/2011), član 3. Ez a törvény megkülönböztet lakóhely és tartózkodási helyet, lakcím változtatását és passzívizálását. A polgár kötelessége, hogy a megfelelő hivatalban bejelentse lakóhelyének változtatását 8 napon belül, ahogyan a változás megtörténik. Ha külföldre vándorol, akkor is köteles kijelentkeznie a lakhelyéről. Szerbiában ez a belügyi szervek hatásköre, ahol egy-egy ilyen változás bejelentése napokig eltart és hosszú órákat vesz igénybe annak, aki ezt gyakorolni szeretné. Ezért legtöbbször mellőzik a ki- és bejelentkezéseket, a belügyi szervek pedig számunkra ismeretlen okokból, nem kísérik nyomon ezt a jelenséget.

¹² <http://www.vajma.info/cikk/vajdasag/21713/Potapi-Szekelykeven-Az-a-cel--hogy-minden-magyar-gyermek-magyar-iskolaba-jarhasson.html>

¹³ <http://pannonrtv.com/web2/?p=353098> 2017.08.27. Szórványmagyar találkozó volt Kátyon

beiskoláztatási támogatások¹⁴, olyan erővel bírnak, amelyek ha nem is tudják visszafordítani, de legalább lelassítják az elvándorlási folyamatot.

Felhasznált irodalom:

1. Arjun Appadurai 2008, Strah od malih brojeva XX vek, Beograd
2. Mircics Károly 1998, A magyar kisebbség iskolázottsági szintje a Vajdaságban, In: Vajdasági útkereső, mtt, Szabadka, 33-94
3. Gábrity Molnár Irén 2011, Vajdaság népességének háború okozta attitűdjei, In: Magyarorsághoz Vajdaságban, mtt, Szabadka, 34-87
4. Gábrity Molnár Irén 2005, Mit értünk szórványmagyarság alatt Vajdaságban? In: Létünk, 3. sz. Fórum, Újvidék, 19-31
5. Sebők László 2002, A határokon túli magyarság néhány népességszerkezeti jellemzője és perspektívái In: Kisebbségkutatás, 11. évf. 2. szám, 237-252
6. Andorka Rudolf 2002, Bevezetés a szociológiába, Osiris, Budapest,
7. Tóth Glemba Klára 2005, A szórványmagyarság igényeinek szakterület szerinti feltárása In: Létünk, 3 ISSN 0350-4158 IN: Esélyek és lehetőségek a vajdasági magyar szórvány felzárkózására, 37-50
8. Mimica Aljoša, Marija Bogdanović 2007, Sociološki rečnik, Zavod za udžbenike, Beograd
9. Živković Ilija, Šporer Željka, Sekulić Duško 1995, Identitet i asimilacija, Zagreb
10. Tóth Glemba Klára 2003, Identitás-megőrzés esélyei a szórványban (Közép-bánát falvaiban), In: Kisebbségi létjelenségek, mtt, Szabadka, 143-156,
11. Zakon o prebivalištu u boravištu građana ("Sl. glasnik RS", br. 87/2011)
12. Popis stanovništva, domaćinstava i stanova u 2002. Stanovništvo, nacionalna i etnička pripadnost / Podaci po naseljima/ Republički zavod za statistiku, Beograd, 2003.
13. Popis stanovništva, domaćinstava i stanova u 2011. Stanovništvo, nacionalna i etnička pripadnost / Podaci po naseljima/ Republički zavod za statistiku, Beograd, 2012
14. Popis 2011. o nacionalnoj strukturi stanovništva Vojvodine po naseljima,
15. „Одељење за дисеминацију и односе са јавношћу Dissemination and Public Relations Division”, 2017. november 23. 13:42
16. <http://www.vajma.info/cikk/vajdasag/21713/Potapi-Szekelykeven-Az-a-cel-hogy-minden-magyar-gyermek-magyar-iskolaba-jarhasson.html> 2017.09.19. 11:30
17. <http://www.vajma.info/cikk/vajdasag/21718/Nagybecskereki-kozseg-Negyvenot-magyar-kisdiak-.html> 2017.09.19. 11:30

---

¹⁴ <http://www.vajma.info/cikk/vajdasag/20611/Kozel-huszonharomezer-diak-reszesul-anyaorszagi-tamogatasban>

- 18.<http://www.vajma.info/cikk/vajdasag/20611/Kozel-huszonharomezer-diak-reszesul-anyaorszagi-tamogatásban-.html> 2017.09.26. 8:35
- 19.<http://pannonrtv.com/web2/?p=353098> 2017.08.27. Szórvány magyar találkozó volt Kátyon
- 20.Szerbiában szédületes méreteket ölt a kivándorlás <https://www.vajma.info/cikk/tukor/7376/> (forrás: Danas napilap), 2017. 09.19.